

Povestea unei vieți

Partea III

Conacul bunicii – raiul pe pământ

Messerschmidt, Titobus și pom de Crăciun în văzduhul timișorean

*Singurul paradis din care nu putem fi goniți
decât cel mult de o boală
este memoria.*

De **Stefan Kecskemeti**

Conacul bunicii – raiul pe pământ

Atunci când amenințarea războiului a devenit iminentă, bunica s-a hotărât să vândă vila de pe bulevardul Diaconovici Loga și și-a cumpărat un frumos conac cu parc de două hectare, gospodărie anexă în cartierul Viile Fabric. Pentru fratele meu și mine era raiul pe pământ. Lângă conacul restaurat, bunica ne-a construit o casă cu două camere, grup sanitar, cabină de duș, unde petreceam la început verile, apoi, în repetate rânduri, când problemele familiale ale părinților s-au complicat, timp îndelungat. Conacul cu un donjon avea șapte camere, dintre care două erau separate pentru străbunica mea și Mariechen, fosta mea guvernantă din prima copilărie, acum îngrijitoarea ei.

Mai târziu, după moartea străbunicii mele iubite, noi am fost mutați aici, iar în căsulia noastră a fost cazată o foarte bătrână prietenă a străbunicii care rămăsese fără nimeni. Când îmbătrânești, rudele și prietenii se împrăștiează, printre ei sunt mai mulți plecați decât rămași și începe supliciu singurătății greu de suportat. Dar să revenim din panseurile lui Gâgă. Trebuie să menționez însă că din vremuri imemorabile, în familiile nobilimii bănățene se obișnuia găzduirea rudelor, prietenilor sărăciți, singuri, bătrâni și neajutorați. Acest lucru era firesc și nu ridica nicio

problemă. În generația străbunicii mele, dacă o fată tânără avea ghinionul de a se îndrăgosti de un individ nedemn care o abandona și lumea afla acest lucru, nu se mai putea mărita la pretențiile rangului ei, iar dacă nu devenea călugăriță, trebuia să rămână domnișoară bătrână. Asta a fost soarta doamnei respective, despre care am și eu o amintire haioasă, bineînțeles neînțeleasă pe vremea respectivă. Străbunica mea era o femeie excepțională, plină de umor. Șezând pe terasă, prietena ei, și ea bine peste vârsta respectabilă de 80 de ani, îmi povestește : Știi Margareta, în ultima vreme fac exerciții de gimnastică. Culcată pe spate am ajuns să pot ridica ambele picioare aproape depărtate una de cealaltă, în poziție verticală. La care străbunica mea întreabă: "Dar spune-mi, draga mea Etelka, la ce-ți mai folosește acest exercițiu?"

Dar să continui cu descrierea conacului. Sufrageria, salonul, biblioteca și dormitorul cu o anticameră mare, baia și budoarul bunicii și o cămară pentru delicatese. Din salon și sufragerie se deschideau uși spre o terasă superbă, ornată cu trofee de vânătoare ale familiei și o parte din panoplie.

În subsol a fost amenajată bucătăria cu două camere mari și o boxă pentru adăpostirea lui Balbo pe timp de iarnă, 7 sau 8 încăperi locuibile, dintre care 5 camere de oaspeți și una pentru valetul soțului bunicii, domnul Lux, un praghez cu mustață Wilhelm II, aciuit după primul război pe la noi. Se spunea că ar fi fost homosexual, în orice caz deloc agreat de Balbo care de fiecare dată, când domnul Lux se apleca să facă ordine pe alei, pornea în trombă și își înfîșea cu sadism ciocul în dosul acestui domn.

În micul vestibul se deschidea o nișă cu o minune încă neîntâlnită până atunci de mine, un ascensor pentru alimentele servite la masă. De aici, scările urcau la pod și bastionul pătrat, în care se afla cisterna de apă și de unde se deschidea o panoramă frumoasă deasupra acoperișurilor, parcului și pădurii din apropiere.

În orice caz, lucru ce se întâmplă cam o dată la un secol, în toiul lucrărilor de restaurare, pârâul Behala care traversează la destul de mare distanță Pădurea Verde și-a umflat apele și subsolul clădirii a fost inundat, eveniment cu răsunet pentru noi, copiii, necaz pentru bunica.

După terminarea reamenajărilor, bunica a organizat pentru tineretul străzii la capătul căruia era așezat conacul, un bal mascat în subsol. Asta a fost o senzație și pentru mine care jucam rolul a ceea ce azi se cheamă disc jockey, punând pe rând pe patefonul străbunicii mele discuri cu tangouri, valsuri, slow foxuri, foxtroturi, dar și câte un shimmy și charleston din deceniile trecute. Cu această ocazie, nolens-volens, am fost inițiat de fetele din vecini la vârsta de 7 ani, fără nici un entuziasm, în primii pași de tango. Eram la acea vârstă destul de misogin, deoarece

o prietenă de vîrsta mea, Agneta, cu luni înainte mă inițiasse în niște manevre care păreau ulterior să-l confirme pe bătrînul Sigmund Freud și care provocau fiori ciudate și neliniștitoare.

În stînga conacului, o alee de castani de un soi mai aparte, cu flori roșii, ducea spre poarta unde aveau acces trăsurile și mașinile. Puțin mai incolo se înălța capela ortodoxă cu picturile lui Luchi Demian și iconostasul și restul lemnăriei aurite facute de Gazso, numit de bunica consecvent domnu' Gaju. Acestei capele i-am putut multumi vizita Majestății Sale tînărul rege Mihai, ctitorul Catedralei Mitropolitane ajunsă la stadiul amenajărilor interioare. Suveranul a dorit să vadă opera celor doi sus-amintiți, angajați pentru amenajările interioare. În capela ridicată de bunica, probabil în virtutea tradiției de a ctitori biserici greco-ortodoxe sârbești și, mai târziu, românești, de către numeroși ascendenți ai familiei, se pare că s-a născut ideea angajării lor pentru catedrală. De altfel, unul dintre neamurile noastre, Gheorghe Joanovits, maghiar prin convingere, dar ca mai toți bănățenii, tolerant în ce privește naționalitatea și religia, a elaborat înspre mijlocul secolului al XIX-lea statutul bisericii ortodoxe române din Banat, deoarece pînă atunci exista numai biserica slavonă de sorginte sârbească.

În fața conacului se deschidea un uriaș rond de flori cu straturi grupate în așa fel, încât în orice sezon să bucure ochii cu alte combinații de culoare. Era împărăția grădinarului Safar, comunist convins de la întoarcerea din prizonierat rus după primul război mondial. În spatele rondului, după un pîlc de tei, se întindea gazonul pînă spre capătul parcului, flancat de ambele părți de uriașe conifere, un grupuleț de Gincu Biloba, azi la modă fiindcă din frunzele lor lobate, dar încă cu urma acelor de conifere ancestrale, se extrage un medicament vazodilatator cerebral. O bucurie deosebită ne-a produs apariția unor fântînari care au ridicat o uriașă sondă în mijlocul parcului, începînd să foreze în adîncime pentru a da de un filon de apă minerală. Astfel am primit, în succesiunea adîncirii forajului, argile de culori foarte diferite, de la albastru pînă la bordo și negru. La 198 de metri au dat de o stîncă ceea ce a dus la încetarea forajului. Ținta a fost atinsă însă numai parțial, apa minerală ușor carbogazoasă și alcalină destul de călduță a urcat singură numai pînă la cota minus 1,5 metri, deci trebuia pompată în continuare cu mîna. Această treabă ne-a creat bătaie de cap, deoarece în micul iaz cu nuferi din spatele stejarului secular, apa trebuia trasă cu o pompă Norton, ceea ce putea dura multe ore, zile în șir. Apa minerală pierdea conținutul de gaz pe drumul parcurs de peste 40 de metri, așa că broaștele și țestoasele de apă au suportat cu bine ușoara mineralizare.

Pe laturile parcului și între gazon și partea de la capăt care era împărăția noastră, erau niste pîlcuri de liliac altoit care primăvara răspîndeau un parfum nemaipomenit. Erau greu de pătruns și ne asigurau loc de refugiu unde nu ne putea găsi nimeni. Mai târziu cînd cu prima

mea iubită adevărată căutam un loc perfect protejat de ochii străini, aici am găsit cuibușoarele noastre de nebunii. Tata Vili, soțul bunicii și-a comandat o căsuță din lemn de brad, la ridicarea căruia am asistat, fascinat de priceperea dulgherului care asamble trunchiurile, fără a recurge la cuie. Aici obișnuia să se retragă după-amiaza pentru o siestă. Pe brazii uriași din jur erau puse tăblițe cu inscripția « Serpi veninoși ». Noi, puștimea, aveam la dispoziție în spatele unei movițițe o căsuță de scândură văruiată în alb, care, mai târziu, a devenit laboratorul meu de chimie, dar pe atunci era dotat cu o plită de bucătărie miniaturală, dar perfect funcțională. Mama mi-a cumpărat niște vase de aluminiu – o noutate la vremea respectivă – și așa bunica a putut să mă oblige să mă apuc și de gătit.

Puteam să am cam 9 ani, din păcate cercetășia nu mai exista, regele Carol II înființase străjeria și premilităria pentru etnicii pur români. Bunica a considerat că nu e cazul să rămânem niște papă-lapte, așa că, într-o bună zi, mi-a spus : "Sunt dispus să te servesc cu mâncarea de prânz, dar micul dejun și cina trebuie să ți-o faci singur". Fratele meu de doar 5 ani a fost acceptat în pensiune completă. Acum e momentul să descriu gospodăria anexă care a constituit principala sursă de materie primă și pentru bucătaria mea. Incep cu grădina de zarzavaturi de două pogoane cu straturi geometric perfecte, un sistem de irigație cu robinete mari de alamă la care se puteau atașa tuburi de cauciuc cu rozete la capăt pentru udat. Grădina era întreținută de o familie care locuia în incinta gospodăriei și lucra în partaj de 50% din produse, care le asigura o existență îndestulătoare. Straturile cuprindeau toate legumele și o seamă de fructe necesare uzului curent. Nu trebuie să vă spun că și eu aveam în custodie câteva straturi mai scurte, unde cultivam ceapă, cartofi, usturoi, salată, spanac, morcovi, ardei, vinete și pătrunjel. Pentru uz propriu aveam acces la orice produs.

În curtea gospodăriei erau două țarcuri cu clădirile aferente pentru porcii York frumoși, din care nu-mi aduc aminte să se fi tăiat vreodată vreunul. Și porcii aveau o scaldătoare de cca 8x8 metri. Locuința ingrijitorului continua cu magazii, grajdul pentru cele două vaci care dădeau fiecare zilnic cam 18 litri de lapte, locul pentru Dragoș, armăsarul de călărie a lui Gyurka, fratele bunicii, un armăsar bătrân și prins în cărută numai pentru achiziții necesare gospodăriei și aducerea de pâine neagră din satul apropiat Dumbrăvița. În fiecare vacanță însoțeam vizitiul care avea o burtă impozantă, o pălărie cu bor enorm și fuma pipă, de-a lungul lizierei Pădurii Verzi, cam 4 Km parcurși de bietul Dragoș în aproape două ore la dus și în maximum jumătate de oră la întors - o bună lecție de teoria relativității despre variabilitatea distanțelor. Laptele, frișca preparată cu un enorm separator la care și eu trebuia să învârt manivela, smântâna, untul, tot cu un mecanism care trebuia rotit cu o manivelă, se prepara seara, după ce se făcea

curățenie în bucătărie. De aici, bucătăreasa sau vreuna dintre fetele care o ajutau mă aproviziona cu aceste produse. Bucătăreasa, o urmașă din a patra sau cincea generație a iobagilor de altădată a familiei, era o băbuță mică și uscățivă care, de fiecare dată, când veneau mai mulți musafiri îmi ținea o lecție despre exploatare și exploatare, încheiată cu o tiradă din care nu lipsea expresia - "Băga s-ar naiba în burta domnilor!" Dar care radia de fericire după ce fusese chemată pentru i se mulțumi pentru bucate. Aici amintesc că după ocuparea Parisului de către hoardele hitleriste și configurarea guvernului trădător dela Vichy, în fiecare 14 Juillet, ziua națională a Franței, pe terasa mare a conacului era întinsă o masă festivă pentru a sărbători această mare zi în prezența unui număr impresionant de intelectuali, majoritatea români, dar și de alte naționalități. Se destupau și câteva sticle de șampanie franțuzească păstrată în mare secret prin pivniță. Era meritul amintitului grădinar comunist Șafar că în jurul acelei zile toate straturile rondului de flori străluceau în culorile roșu, alb, albastru ale tricolorului francez.

Îmi aduc aminte că printre musafiri a fost prezent de vreo două ori și Dr. Petru Groza, coleg de facultate cu soțul bunicii, desigur pe vremea în care încă nu trădase social-democrația punându-se în slujba Moscovei. Anii de după război au demonstrat, și pentru acest lucru nu se pot găsi scuze, că o parte a intelectualității române a trădat și s-a înregimentat în cea mai întunecată epocă a instalării puterii proletare (ascult sfatul tău, Gabi, și șterg lista de nume a celor enumerați pentru a ocroti sensibilități de fapt nejustificate, deoarece numele acestor trădători este azi bine cunoscut). Îmi aduc aminte de o carte citită cu nesaț în pubertate care, alături de "Atenție Europa" a lui Thomas Mann și câteva alte volume despre reacțiile față de extremismele timpului, mi-a marcat devenirea - "La trahison des Clercs" a lui Julien Benda. Se referea la trădarea spre dreapta, acum era vorba de trădare spre stânga. Dar despre asta mai târziu, deocamdată să rămânem la primul meu deceniu de viață.

Messerschmidt, Titobus și pom de Crăciun în văzduhul timișorean

Am descris mirarea care m-a cuprins în ziua în care prieteni de joacă ne-au repudiat în numele rasei lor superioare. La scurt timp după aceea, un avion german deghizat cu însemnele aviației iugoslave a aruncat o bombă pe locul unde de obicei se țineau târgurile de țară - câmpia stâncuțelor. A urmat o săptămână în care deasupra orașului zburau fără încetare, din zori și până la asfințit, bombardierele și avioanele de vânătoare germane Stukas. Messerschmidturi și alți asemenea monștri pe care urma cu timpul să le identific după zgomotul motoarelor. În ziua de Vinerea Mare ortodox s-au auzit niște bubuituri în depărtare, iar seara, radio Londra, singurul post care difuza știri reale, a anunțat bombardarea Beogradului, în curând ocupat.

Comandamentul statului major pentru Balcani al armatei hitleriste s-a instalat la Timișoara în clubul ziariștilor (azi Casa Universitarilor), iar ofițerimea a fost cazată cu forță la familiile minoritarilor. La noi a fost cazat un colonel SS cu uniformă neagră și capul de mort ca insignă. Într-o bună zi m-a invitat să merg cu el la rechiziționatul liceu german cu tentă nazistă "Banația", pentru a vedea uriașele broaște țestoase de uscat din Grecia, de curând ocupată. Cum și eu aveam la bunica o pereche, deja amintitele Seppi și Peppi, am acceptat cu plăcere. Cu o mașină care semăna cu Jeep-urile americane venite după 23 august, dar cu capota din față oblic descendentă, am fost dus în curtea liceului (azi, Institutul de Medicină și Farmacie), unde printre TAB-uri și tancuri, soldați și ofițeri mi-au aratat în afară de frumoasele broaște țestoase, fotografii în care pe zeci de copaci dintr-o pădure atârnav sute de oameni despre care ulterior am aflat că au fost partizanii lui Tito. De atunci mă cuprinde o ură nemaipomenită față de tot ce aduce a uniformă militară germană, ură, spre deosebire de scârba simțită mai devreme față de cămășile verzi care au expus pe catedrala în construcție portretul frumosului Căpitan, Zelea Codreanu.

Desigur, atunci încă nu știam de trenurile morții din Moldova, de evreii agățați de cârligele abatorului din București, de trenurile către lagărele de concentrare germane care traversau Ungaria *nyilas*-ilor, și a celor plecate din Bucovina și Basarabia cu evrei și țigani, dar și secui cu o religie apropiată de cea iudaică din Transilvania. Sute de mii de victime nevinovate ale barbariei. Cu mintea de copil am decis să-l pedepsesc pe colonelul meu, așa că, în speranța că va fi amendat de poliție pentru nerespectarea regulilor de circulație, l-am băgat în strada Alba Lulia, cu sens interzis. Am fost foarte dezamăgit, când am observat că un polițist de-al nostru, aflat întâmplător în fața clădirii Operei, a salutat militărește șoferul în culpă.

A fost vremea în care majoritatea șvabilor noștri harnici, buni gospodari, au devenit fascinați de nazism, excepție - cinste lor! – câteva familii cu convingeri stricte, romano-catolice. Când descrieratul Adolf Hitler își urla discursurile în fața maselor extaziate, acești șvabi și-au scos aparatele de radio în ferestre, punându-le să urle la maximum. Asemenea familii de șvabi erau și unii vecinii ai bunicii mele. În vremea respectivă, tinerii de etnie germană puteau alege să se înroleze în armata noastră sau să plece în Germania pentru a se înrola în Waffen SS. Cei plecați, cei mai mulți, au fost tratați de reprezentanții autentici ai „rasei superioare” ca niște țigani și trimiși carne de tun în prima linie pe frontul de est. În curând a venit și marea dezmeticire, atunci când la ivirea poștașului la capătul străzii, mamele celor plecați stăteau cu inimile cât un purice în poartă, de teamă să nu sosească plicul care anunța eroul căzut pentru « Führer und Vaterland ». Despre lagărele de concentrare am aflat abia în 1943 toamna, când au sosit

noaptea primele figuri scheletizate, evadate din lagărul de la Bor din Serbia. Pe atunci, casa bunicii era deschisă pentru oricine care nu avea acte. Așa a ajuns la noi un tânăr agronom sârb, dezertor din armată, o rudă apropiată, Zdenko de Ostoich, care a trebuit să dezerteze după ce a mitraliat un motociclist german în Rusia, un monstru care a smuls un copilăș cu părul negru creț și perciuni din brațele unei tinere și i-a zdrobit capul de unul din stâlpii de metal ale podului.

Aparatele de radio ale minorităților au fost confiscate, sigilate în saci de pânză și depozitate de armata lui Antonescu. Tata, în permisiune din lagărul condus de fostul lui comandant din timpul instrucției militare, fiul vestitului erou din Gorj, Generalul Dragalina, a făcut rost de un aparat portabil, cu acumulator și baterie, o bijuterie a firmei Braun. Fiecare seară ascultam BBC-ul din Londra, desigur în mare secret, dar în grup de prieteni de încredere. Înainte de știri se întindea pe masa de sufragerie o hartă imensă și, în funcție de știri, în primii ani din ce în ce mai înspăimântătoare, se înfingeau mici drapele pe linia frontului. Armatele hitleriste avansau cu viteză uluitoare pe toate fronturile. Spaimile ascultătorilor creșteau pe zi ce trece, totuși au fost câțiva optimiști care întrețineau speranța. Cu timpul, bătălia Angliei se terminase, mișcările trupelor germane au devenit din ce în ce mai lente, iar armata noastră înregistra pierderi uriașe la Rostov, pe Don. În cotul Donului a pierit floarea armatelor maghiare, dar încă se pălăvrăgea de victoria finală. Nu mai știu când, într-o seară, s-au ciocnit pahare de coniac Henessy - Rommel luase prima papară la El Almain în deșert. A urmat Stalingradul și la un moment dat, deasupra orașului au apărut primele păsări alb strălucitoare, super fortărețe zburătoare cu un murmur sumbru amenințător. Prima dată am fugit în adăpost, m-am pus în genunchi și m-am rugat din toată inima să se termine acest mizerabil război aducător de suferințe și moarte. Erau avioanele pornite din Italia înspre Ploiești și nodul de circulație Simeria, pentru a nimici baza de materii prime petroliere și posibilitatea de transportare a lor.

Bunica vindecase o bufniță mică, simpatică, cu două urechiușe parcă lipite de un ou mărișor. Primăvara, ascultând legile firii sale, pasărea pleca în parc, ca să reapară cu o serie de pui mai târziu. După înserat, Bunica o chema pe terasă strigând Baghi, Baghi, ceea ce însemna că o aștepta cina făcută din fâșii de carne rămasă din meniul aligatorului mutat într-o seră. În aceea vreme, fix la orele unsprezece fără un sfert noaptea, deasupra conacului trecea, cu toate luminile de semnalizare aprinse, un aparat tetramotor, sovietic, deja la foarte joasă înălțime, urmând să arunce pentru partizani lui Tito armament, echipament, hrană, zi de zi. La început, observatorii militari au sunat în fiecare seară alarma - sunetul sirenei modulată ca intensitate însemna începutul pericolului, iar sunetul uniform însemna sfârșitul alarmei. După ce și-au dat seama că avionul de transport nu reprezenta niciun pericol, alarmele au fost abandonate, dar

cum ora hrănirii bufnițelor coincidea cu venirea avionului denumit de noi Titobus, în momentul primului zvon al elicelor, toată gașca de bufnițe ocupa capul, umerii, brațele bunicii mele, cerând cu insistență fâșiile de carne. Asta așa s-a petrecut toată vara, deci și după primul bombardament¹ al orașului nostru, un bombardament nocturn. RAF, aviația britanică, ataca noaptea, americanii, la înălțime inaccesibilă bateriilor noastre antiaeriene, bombardau în plină zi. Deci, într-o frumoasă noapte de vară, sună alarma și deodată ne trezim cu un miraculos pom de crăciun pe cer, format din nenumărate globuri de magneziu aprinse, legate de parașute care le încetineau coborârea. Luminau orașul cufundat în bezna camuflajului impus de autorități. Au început bufniturile surde ale bombelor incendiare care răspândeau niște plăcuțe de celuloid cu o bobită de fosfor alb în mijloc care se aprindea la mângâierea primelor raze ale soarelui. Se auzea și explozia bombelor care cădeau pe clădirile gării și pe unele case din jurul Gării Mari.

"Povestea unei vieți" de Șefan Kecskemeti

Partea I

Pe urmele copilăriei și strămoșilor în Timișoara de altădată

http://www.bjt2006.org/SK_Pe_urmele_copilariei_0316.pdf

Partea II

Educație la mijloc de veac

Cămăși verzi – cămăși maro

http://www.bjt2006.org/SK_Educatie_la_mijloc_de_veac_0816.pdf

---

¹ Despre bombardamentele din iunie 1944, vezi
<http://www.primariatm.ro/ikpmt/index.php?meniuld=2&viewCat=23>